

KUTSAL AT

I.

Cezayir'in atları
Sever çılgınca Tanrı'yı ve insanı
Ne kırmızı ne kara kutsal

Cezayir'in atı böyledir

Siyah atlar ölür
Al atlar ölür
Cezayir'de atlar ölür

Aşkları unutsak yeridir

Kıratlar belli belirsiz
Yaşar ve yaşatır yalnızca

Cezayir süt sirkidir

Yurdunu sevenlerin
Gözlerini kimse bağlamaz
At üstünde can verirler
Atla birlik güneş doğarken

Ve yaşar Cezayir

Gelir bizim çocuklar
İnsan olduğu yerden atların
Atların rengi geçer
Sarı ayakkabılarına

...

Etik, Estetik, Kutsal At

Hıdır TORAMAN

Şair çağının vicdanıdır

Şairin yerinde herkesin gözü mü var ne? Her çağda şairi yerinden etmek isteyen örgütlenmiş yapılarla karşılaşmamız mümkün. Ona kaptırdığı gücü geri kazanmak isteyenlerin ya da gücünü ona kaptırmaktan korkanların bu çabasına rağmen şair çağının vicdanı olmaktan vazgeçmez, razı gelmez gönlü dünyayı kendi hâline bırakmaya. Yazmak, onun için elden başka türlüünün gelmesi hâlidir ve şiir, bu noktada en uygun koşulları sağlar şaire. Öteki türlerde yazarken bu denli özgür olamaz çünkü, kendi kelimeleriyle konuşamaz. Şiir, tümüyle kendimize ait kıldığımız bir dil, bir patikadır çünkü; şair ya da okur olarak dış gerçekliğe kendimizden bakmayı öğretir bize, düz ve kaygan varlığın (varlığımızın) en dolaysız yoldan kavranmasına imkân sağlar. Bizi insan kılan her neyse, onu en fazla ele veren skaladır şiir, yaratılışımızla biricik bağımızdır. Aşk ile yapılan, mevcudiyetini aşk ile yapılmasına borçlu olan bir eylem. O bakımdan sufiler ve şairler hâlihazırda gücü elinde tutanlardır, o nedenle kılıcı şairinkinden daha keskin bir sanat erbabı yoktur.

Kimdir şair? 'İçimizden biri' türünden kolay bir cevap verebiliriz belki bu soruya. Ama hayatta; bütün mesleklerin, bilimsel disiplinlerin, anayasaların, beyannamelerin dışında kalan öyle ayrıntılar vardır ki, işte o ancak şiirin alanına girer. Ve onlar mevcudiyetini, suretini şaire borçludur. Hâlihazır haritalarla yetinmez şair, razı olmaz kolay kolay, elinden daha fazlasının, daha iyisinin geldiğine inancını korur. Tarihsel koşulların, bir iktidar ya da ideolojinin parçası 'olmama azmi' şaire aittir. Himaye ve inayet arayışının bir tür vesayet olduğunu bilir. Ödün vermez, "Minnet Hudâ'ya, devlet-i dünyâ fenâ bulur/Bâkî kalur sahife-i âlemde adımız" diyebilmenin erinciyle. Gezegenin muktedirleri neyi dayatırsa dayatsın, şair umudunu koruyan kişidir her hâlükârda. Yeryüzünden kovulmaya razıdır, hazırdır. "Kendini sürekli yenilemeyle yükümlü bir varlık" diyor şair için Mahmut Derviş. Her daim ölüm ile dirim arasında seçim yapma durumunda kalan kişi. Yüksek gerilim hâlidir onunkisi, enerjinin uzak yerlere taşınması için gereklidir bu. Şairin gücü 'bir'liğinden gelir, ele geçirilemez olduğundan; ya ölü ele geçirirsiniz onu ya da ölürsünüz. Modernizm, üretim ve tü-

ketim aşamalarında şair tabiatıyla karşılaşmak istemez. Şairin niyeti düşmanın dostluğunu kazanmak değil, onu dize getirmektir. Şiir bir şeyi kendisine ait kılan kadar onunla çarpışmayı göze alır. Modern dünyanın teslim almakta zorlanacağı en son kalelerdendir şiir.

Türk edebiyatının en büyük gösterisi

İkinci Yeni Şiiri modern Türk edebiyatının en büyük gösterisidir. Yaratıcı cesaretle etiğin, etikle güzelliğin, estetikle cinselliğin, normatif olanla anarşist bakışın buluştuğu ve çarpıştığı bir sirk, bir arenadır. Bir açık hava okulu ya da örgütlü bir topluluk değil ama sivil yapıların sergilendiği bir pazar. Varyete de diyebilirsiniz, soyu tehlike altında olan bir ateş ağacı da. Her tür gözbağcılık, cambazlık, gülünçlük bir bir dökülür sahaya, denge sanatının ustaları tarafından. Oyunlar, hünerler, asosyal davranışlar sergilenir; perdelemeler yapılır, kıskançlıklar, görmezden gelmeler, siyasi çekişmeler yaşanır; yeni savlar, görüşler atılır ortaya. Sahnenin dışındakiler sahaya inmiştir artık. Kader, devletin başkentinde, Anadolu'nun "farklı uçları" nı bir araya getirmiş ve bu farklı uçlar arasındaki etkileşimler yeni bir şiir akımının doğuşunu hızlandırmıştır. Ortaya çıkan bu yeni yapı, Sezai Karakoç'un deyişiyle "neo realist" akım (*Edebiyat Yazıları II*, 2012: 31), modern Türk şiiri üzerinde uzun yıllar sürecek bir etki bırakacaktır. Resmî gücü kutsayan Hececilerin ve Garipçilerin, Anadolu'nun bu farklı uçları tarafından hallaç pamuğu gibi atılıp imaj yenilgisine uğratılması, muhakkak ki dönemin en alegorik gösterisini oluşturur. Sahneye konulan yeni şiir tecrübesi, edebiyat ortamında bir hayli tepki görür başlangıçta. Yeni şiirin *uç beyleri*, mevcut yapı tarafından bireyci olmak, toplumsal meselelere ilgisiz kalmak/aykırı yaklaşmak, sorumluluktan kaçmak, kapalı bir anlatımı yeğlemek ve absürt/soyut bir şiire yönelmekle suçlanıp eleştirilir. Bir bakıma edebiyat dışı görülürler ama onlar böyle algılanmış olmaktan da övünç duyarlar doğrusu.

İkinci Yeni'nin bir temel karakteristiği de parçalanmışlıktır; bir varyete oluşudur. İkinci Yeni şiiri, formel muamelelerin ve tanımlamaların ironik bir dille altüst edilmesi, bireyin eline tutuşturulan kimliğin sorgulanması; özgür, hatta başıboş yaşama hakkının savunulup güvenli yaşam alanları oluşturulması ve sivil şarkılar söylenmesi girişimdir. Şairler, modern dünyanın oyun ve oyuncaklarından, çifte standardından, benlik bölünmesinden, kültürel parçalanmışlıktan bunalmış olmalı ki; resmî dil, resmî din, resmî şiir ve resmî tarih anlayışını aşarak toplumsal, tarihsel bilincin karşısına sivil bilinçle çıkma cesareti ve iradesi gösterirler bu arenada.

İkinci Yeni bir arayışın şiiridir. Cemal Süreya'nın ifadesiyle "Şiirin alanı genişlemeliydi, yeni alanlar bulunmalıydı şiire ve şiir, her şeyi söyleyebilme, ifade edebilme sanatı olmalıydı" (*Güvercin Curnatası*, 1997). Şiirin önünü açmak,

yeni tasarımlar oluşturabilmek amacıyla değişik imge, çağrışım ve soyutlarmalarla şaşırtmacaya dayalı yeni bir söyleyiş baş gösterir. Yürürlükteki Garip şiiri ve Toplumcu Gerçekçi şiir anlayışı yok sayılarak dilin anlatım imkânları, kuralları, sözdizimi yapısı sonuna kadar zorlanır. Yeri geldiğinde düzyazı olanaklarından da yararlanır. Metinler arası geçişler, alışılmamış bağdaştırmalar, ilmiक्सiz düğümlerle dolu, yoğun, çok sesli bir şiir diliyle karşı karşıya kalır okur bu gösteride.

Kimi şair kanaati yeğlerken kimi fakirliği ve parasız yaşamayı yüceltir; kimi de yoksulluktan korkar sürekli. Devletin ve toplumun ahlaki paradigmasıyla sorunları vardır çoğunlukla. Töre, gelenek ve göreneklerden 'kaçış' söz konusudur. Tarih-şiir ilişkisinde egzotik-pitoresk görüntüler ve 'gülünç' öne çıkar. Geçmiş sık sık yardıma çağırır şair; ama bu negatif sonuçlar derlemek içindir çoğu kez. Koca tarih 'bir deste gülünç'tür şiirde. Toplumda işlenmiş ahlak suçlarına, erotik öğelere, bilinçaltına yönelimler de görülür zaman zaman. Bazı şiirler alt tabakalarla ve marjinalleştirilmişlerle ilgilidir; onların sesi ve sözü gibidir âdeta. Göçebe hayatı, kimliğin inşa süreci, kozmopolitlik, kültürler arası çatışma da ana izleklerdendir. Çoğu şiir, hayatın gündelik ritmini resmeder niteliktedir. Resim çizmek, göçmen kimliğin ihtiyacı olan bellek bütünlüğünü, geçmişle kurulan ilişkinin sürekliliğini sağlar çünkü. Bireyin yalnızlığını, açmazlarını, çelişkilerini ve umutsuzluğunu ana eksene alan şiirler de önemli bir yekûn tutar yeni şiirde. Gerçekte modern Türk şiirindeki bu ilgi kaymasının, dekor değişikliğinin nedeni daha çok, dünyada yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimle ilgilidir. Modern toplum çünkü, felaketler yüzyılının mirasçısıdır, bir kriz toplumdur, atom bombası yemiştir sonuçta. İkinci Yeni deneyimi, aynı zamanda Aşırılıklar Çağı'nda (1914 -1989) Batı kültürü içinde yaşayan Louis Aragon, Paul Eluard, André Breton, Albert Camus, e. e. Cummings, T. S. Eliot, James Joyce, Ezra Pound, Jean-Paul Sartre, Samuel Beckett, Borges vb. birçok şair ve yazarın da deneyimidir. O nedenle yeni şiirin bu kendine özgü gramerini ve öne çıkardığı temaları, akıl dışılığını bir tür itiraz metodu olarak da değerlendirebiliriz.

Evet, İkinci Yeni, 1950'lerde Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Turgut Uyar, İlhan Berk, Edip Cansever ve Ülkü Tamer gibi birbirinden farklı özellikler ve tutumlar sergileyen şairlerin ortaya koyduğu bir şiir gösterisidir. Bu gösteriye "İkinci Yeni" ismini vermek de dönemin eleştirmeni Muzaffer Erdost'a düşer. Başlangıç itibarıyla grubun en özgün ismi Sezai Karakoç'tur. Ardından Cemal Süreya ve Ece Ayhan gelir. Bilindiği gibi üçü de "parasız yatılı"dır. Bunun yanı sıra aralarında yer yer şiirsel söyleyiş özelliği bakımından da benzerlikler söz konusudur. Ancak, Karakoç'la İkinci Yeni şairleri arasında gerek şiirsel içerik ve duyarlık gerekse ruh ve öz benlik bakımından bir yakınlık olduğunu söylemek çok zor. Sezai Karakoç 1964 yılında verdiği bir röportajda,

“Ses ve biçim, motifler ve imajlarda, başlangıçta çok yakın olduğumuz şair arkadaşlardan, gittikçe, o biçimi dolduran ve o sesi fırlatan varoluşu idrak farkı yüzünden ayrılıyorum.” der ve arkasından da ilave eder: “Kişilik farkından.” (Edebiyat Yazıları II, 2012: 44)

Neredeyse bütün kuşakların ortak kaderidir benzeri bir şiiri yazmak. Ancak, Sezai Karakoç tümüyle Anadolu iklimidir, farklı bir vadiden yükselir sesi; bir vahiy lirizmi ve sevinci hâkimdir dizelerine. Son derece yaratıcı, metafizik gerilim yüklü şiirleriyle şaşırtır sahadaki herkesi. İkinci Yeni içerisinde birçok sürpriz içerir yazdıkları. Çok fazla enstrümana hâkim bir şair kimliğiyle çıkar şiir tartışına. Çok geçmez, İkinci Yeni kuşağı ile kendi arasına kalın bir hat çeker: Diriliş hattı. İkinci Yeni şairleri, kişisel güvenlik alanları oluşturabilmek için çoğunlukla birey üzerinden ele almışlardır meseleleri. Oysa Sezai Karakoç değişen konjonktüre paralel olarak, zamanın en etkili araçlarından olan sanat, edebiyat ve şiiri öğrenmek, mümkünse bunların daha iyisini yapmak düşüncesiyle farklı bir tutum sergiler. Yapıtları iyiliğin, güzelliğin işaret taşıdır, sabır ve direniş yolları gösterir âdetâ. Mesele yaptığı şey, bireysel kurtuluş değildir; insanlığı kuşatan bir kurtuluş tasarlar. Farklı coğrafyalarla, Asya ve Afrika’daki bağımsızlık hareketleriyle ilgilenir, inşacı bir yaklaşımla topluma kurtuluş ve özgürlük bilinci aşılayabileceğini düşünür sanat, edebiyat ve şiir yoluyla.

“Geleneğin okulundan [başarıyla] geçmiştir.” Şiir geleneğini onun kadar iyi özümseyip değerlendirebilmiş çok az şair vardır. Klasik dönem şiirini de bilir, çağdaş dünya şiirini de. “Geleneğe hesaplaşarak” gelenek ve yeniliği yeniden değerlendirerek, bunların ikisini de aşabilecek, ikisine de yeni adımlar attırabilecek yerli ve özgün bir yapı inşa etmeye koyulur. İnsani şiir birikimini kendine dönüştürerek 1950’lerde şiirde kendi çağını başlatır. Hem söyleyiş özelliği hem de içerik, duyuş bakımından farklı olan, poetika kuran köklü ve güçlü şiirler yazar, kendi kendisinin etkisinde kalarak. “Şahdamar” (1953), “Kara Yılan” (1953), “Ötesini Söylemeyeceğim” (1953), “Lili” (1954), “Köşe” (1954), “Kapalı Çarşı” (1954), “İnci Dakikaları” (1955), “İlk” (1955), “Balkon” (1957), “Kutsal At” (1957) vb. anıt şiirleri modern Türk şiirine kazandırdığında yirmi, yirmi dört yaşlarındadır. Şiirimizin krizden çıkışına kapı aralayan, yeniden öz benliğine kavuşması için uğraş veren bir şairdir artık Karakoç. 1953 -1957 yılları arasında yazdığı söz konusu anıt şiirler, daha sonra yazacaklarının datalarını içerdiği gibi, *diriliş şiirinin* vizyonu, yönelimleri, tema haritası ve üslubunun keskinliğine ilişkin önemli ipuçları da verir.

Yaratıcının sarkıttığı iplere tutunmak

Sezai Karakoç aynı zamanda bir bilge, bir ahlak kuramcısıdır. Sahabe ahlakını evrensel bir paradigma olarak sunar yapıtlarında. Adanmış insandır. Kanaati yeğlemiştir bir ömür. Ahlaki temelden yoksun hiçbir eyleme kalkışmaz.

Dehasını ilkeli ve erdemli duruşuna borçludur büyük ölçüde. Günümüz görsel dünyasının onca kışkırtmasına rağmen entelektüel dehasını gizlemeye özen göstermiş ender bir şairdir. Klasik dünya edebiyatının ve İslam düşüncesinin seyrini çok iyi tetkik etmiş, geniş bir kültürel birikim içerisinde şair, düşünür ve eleştirmen olarak şiir, edebiyat ve düşünce alanında köklü, kalıcı yapıtlar vermiştir. Türkçenin ve Türk şiirinin kazanımları, onun yapıtlarıyla bir daha koruma altına alınmıştır desek yeridir. Her yazdığını “*kutsal kitaptan hız ve ilham alarak*” yazmıştır nerdeyse. Yaratıcının sarkıttığı iplere sıkıca tutunmayı seçmiş bir sanatçı olarak insanı, tabiatı, eşyayı estetik duyarlılık, etik sorumluluk ve metafizik anlayışla değerlendirir. Etiği güzelliğe eklemiş bir sanatçıdır. Genelde sanatın, özeldede şiirin genel yapısı içinde de ‘güzellik’, iyilik ve hakikatle özdeş metafizik, mistik bir imgedir. Sanat anlayışı, poetikası, sanat ve edebiyatın işlevine ilişkin belirlemeleri, edebî ve siyasal çözümlenmeleri, toplum yaşamına yön veren ilahî ilkeleri ve dinî motifleri yapıtlarına taşımadaki başarısıyla birçok sanatçıya esin kaynağı olmuştur.

Öze dönüş süreci

“*Diriliş insanlığın silasıdır.*” (Edebiyat Yazıları I, 1982: 11). Etik, estetik, inanç temelli bir harekettir, öze dönüş sürecidir. İnsanlığı tümüyle kuşatma azminde ideal bir uygarlık tasarımıdır. İslam uygarlığını ihya ve inşa çabasıdır. Tarihi akışa, dünyadaki altüst oluşlara düşünce, sanat ve edebiyatla bir müdahaledir. Sezai Karakoç, modernizmle hesaplaşmada önemli mesafeler kat etmiş bir şair ve mütefekkir olarak hemen bütün eserlerini, inananları İslama bağlayan bağları yenileme, İslam uygarlığının dirilişine zemin hazırlama telaşıyla kaleme almıştır. Karakoç’un “Üstadım” dediği Necip Fazıl Kısakürek için kurduğu şu cümleler aslında kendi niyetini ve misyonunu da izah eder niteliktedir: “*En önemli misyonu İslam idealini gündeme getirmesi ve onu ömrü boyunca yüksek sesle savunmasıdır. ... Toplum entellicansiyasında İslam’a ekzistansiyel ilgi ve toplum ruhunda bir ürperti uyandırmıştı Üstat. Sonra bu yol açıldı. Donmuş taş terliyor artık.*” (Diriliş dergisi, Mayıs 1983). Sezai Karakoç, her doğan günü rahmet bilen iyimser bir şairdir. “*Vahiyden ilham alarak*” kurmuştur şiirini; rahmet tazeliğindedir şiirleri âdeta, ebedî kesitler içerir insanlık için. Başta da belirtmeye çalıştığımız gibi, ülkesinin, giderek çağının vicdanı olmuştur. Bir şiir karakteri var etmiştir. Sanat ve edebiyat, bir medeniyet meselesidir onun için; evrene, tarihe ve toplum olaylarına da bu perspektiften bakar, gözlemlerini mümin bir şairin algı ve yorumuyla yansıtır. Onun nazarında, *Ağustos Böceği Bir Meşaledir* (Gün Doğmadan, 2001: 679) şiirinde de dillendirdiği gibi, yaratılmış olan her şey ilahî fitrat üzeredir:

– Tanrı boş yere bir şey yaratmamıştır

Anlayan için muştucu duyan için uyarıcı –

Soy bir şiir olarak Kutsal At

Sezai Karakoç, Anadolu'yu yaşanır kılan şairler zincirinin önemli halkalarından biridir. Mevlana, Yunus Emre, Mehmet Akif ve Necip Fazıllarla aynı ruh soyundandır, yer yer onların ses tonu vardır konuşmalarında. *Kur'an* diline sıkı sıkıya bağlıdır. Kelimelere çok düşkündür, kelimelerle kurduğu derin dostluğu sezersiniz söyleyişinden. Üslubu kişiliğinden ve dehasından parıltılar, güzellikler taşır. Şiirleri söze bürünmüş kişiliğidir şairin, kurduğu dizeler ve öne çıkardığı imgeler, bunun birer yansıması gibidir. Türk şiirinde bir 'Sezai Karakoç vezni ve duyarlığı' vardır. Bunun somutlaştığı şiirlerden biridir "Kutsal At". Doğal ritimle ruhun derinliklerine seslenir, atlar kadar soy bir şiirdir her şeyden önce. Doğrudan doğruya bir savaşı, güncel bir konuyu ele alan bir şiir olmasına rağmen kuru bir söylevçiliğe düşmez; sınırlamaz, insani ve evrensel olana işaret eder. Anadolu'dan Cezayir'e, Tunus'a, giderek bütün dünyaya uzanan bir Yunus Emre damarıdır. Duygu boyutu düşünce boyutundan güçlüdür. Okur; estetik kaygı ve bütünlük gözetilerek yazılmış, iletisi ve haber değeri yüksek, geleneksel olanı yerel renklere yedirebilmiş bir metinle karşı karşıyadır.

23 Mart 1958 tarihli *Pazar Postası'nda* yayımlanan "Kutsal At", o günlerde bütün şiddetiyle devam eden, uluslararası gündemi uzun süre meşgul eden, Martinikli Fanon'dan, Sartre'a, Derrida'dan Ali Şeriatî'ye kadar birçok önemli yazar ve filozofun birincil meselesi olan Cezayir Kurtuluş Savaşı'nı işler. Fransa'nın sömürge idaresine karşı 1950'lerin ortasında Cezayir Millî Kurtuluş Cephesi'nin kuruluşuyla başlayan ve 1962'de bağımsızlıkla sonuçlanan Cezayir Kurtuluş Savaşı, 20. yüzyılın en önemli bağımsızlık savaşlarından biridir. Öyle ki dünyada büyük bir *Cezayir etkisi* yaratmıştır. Fransız düşünce hayatında ciddi tartışmalar, bölünmeler baş göstermiş ve Fransız kimliği sorgulanır hâle gelmiştir. Batı aydınlanmasına ve hümanizmine duyulan güven tümüyle sarsılmıştır. İnsanlığın kolektif hafızasına kazınan bu direnişin artık politikada, düşünce hayatında, sanatta ve edebiyatta bir çağ açtığı konusunda kimsenin kuşkusu yoktur. İşgal altındaki ülkelerde sömürge karşıtı özgürlük hareketlerinin yeni bir biçim ve hız kazanmaya başlaması da bu pozitif etkinin bir sonucudur. Cezayir direnişinin unutulmaz isimlerinden biri olan Frantz Fanon'un, sömürge karşıtı kurtuluş hareketlerine ilham kaynağı olan yapıtları da Cezayir hassasiyetinin birer ürünüdür. Ölümüne kadar Cezayir'in özgürlüğü için mücadele veren Fanon, *Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi* adlı yapıtında Cezayir devriminin, Afrika'da, İslam coğrafyasında, emperyal güçlere karşı ortaya konulan bağımsızlık savaşlarında son derece önemli bir rol oynadığını vurgular. Trajik ve bir o kadar da destansı Cezayir Kurtuluş Savaşı'nı, felaket yıllarıyla, şanlı direnişiyle, bir milyona yakın şehidiyle çarpıcı örneklerle tahlil eder. Sömürge gerçeklerini bütün çıplaklığıyla dünya kamuoyunun gözleri önüne serer.

İşte "Kutsal At", "acıklı ve bir o kadar da destansı" Cezayir direnişinin Türk şiirine bir yansımasıdır. Sezai Karakoç, Anadolu dışında emperyalizme karşı

yürütülen bağımsızlık savaşlarını yücelten, bu konuda ilk defa sesini yükselten şairlerden biridir. Tunus ve Cezayir direnişi, sömürgeciliğin yarattığı bu trajik insanlık durumu, Karakoç'un şiirini ve düşüncesini derinden etkilemiştir. Hatta diriliş düşüncesinin oluşmasında tetikleyici bir rol oynadığı bile söylenebilir.

“Kutsal At”, ‘yenile yenile büyüyen bir zaferin’ yakıcı özetedir. Atlarıyla birlikte gömülüp atlarıyla birlikte dirilen bir ulusun şarkısıdır. Savaşın yarattığı trajedinin hatırlatıcısı ve şanlı bir mücadelenin sembolüdür. Müslüman bir şairin, emperyalizme tepkisini görürüz şiirde. Aslında Sezai Karakoç, emperyalizme karşı en büyük şarkısını 1953’te dile getirmiştir: “Ötesini Söylemeyeceğim”. Bu şiir Tunus’un yürüttüğü bağımsızlık savaşını bayraklaştıran son derece önemli bir şiirdir. “Kan İçinde Güneş” (1957) şiirinde de aynı kararlılığa tanık oluruz. Kendi kaderini belirleme ve özgürlüğüne sahip çıkma yürekliliğini gösteren Polonya’yı selamlamaktan, esenlemekten geri durmaz şair:

... ..
Polonya Polonya sana günaydın
Karanlıklardan çekip kaderini
İlk aydınlığa çıkardın
 ... ..

“Kutsal At”ta belirginleşen duyarlık, İstiklal Marşı’mızla aynı soydan bir duyarlıktır. Anadolu’da sürdürülen bir istiklal mücadelesi izlenimi verir okura Cezayir mücadelesi. Şiirin en önemli etkilerinden biri de duygulandırıp düşündürme, farkına varma durumu yaratmasıdır. Güzel insanlar ve kutsal atlar şehitliğidir Cezayir, zulüm gören Afrika’dır, İslam coğrafyasıdır. Aşk, kin ve zafer harmanıdır. Lirik, epik bir söylemle birlikte rahvan bir akışı vardır dizele- rin. Kelime örgüsü oldukça sıkıdır. Kullanılan dil, ataların ideal duruşlarından, sıcakkanlılığından izler, güzellikler taşır. Rahmet tazeliğindedir, okundukça zenginleşir, sarıp sarmalar insanı. İçeriğiyle, etik ruhuyla uyumlu bir söyleyişi vardır şiirin. Kelimeler kelime olmaktan çıkarak şairin iç dünyasını ve coşkusu- nu muhatabına aktaracak, benzeri duygu ve davranışları onda da uyandırabile- cek estetik bir yapıya ulaşmıştır şiirde. “Kutsal At” bütün İslam coğrafyasına, insanlığa yönelik samimi bir çağrıdır, bir davetiyedir:

Gidelim gidelim Cezayir’e
Dağları kıvrım kıvrım şehir
Ölümü ikiye bölen nehir
Orda akar aşka kine ve zafere

Şiirin belirgin kıldığı duygulardan biri de sahiplenme duygusudur. İnsanlığı, kardeşliği, yurt toprağını, özgürlüğü sahiplenme ... “Bizim” zamirinin bu kadar sıcaklık yarattığı, bu kadar içten kullanıldığı başka bir dize gelmiyor aklımıza:

Gelir bizim çocuklar
İnsan olduğu yerden atların
Atların rengi geçer
Sarı ayakkabılarına

Şiir, bir ulusun maruz kaldığı haksızlığı haber verir; felakete uğramış, mazlum bir ulusun safında yer almayı önerir. Bir Selçuklu, Anadolu duyarlılığıyla baş başa bırakır okuru. ‘Kardeşlik duygusu’nu yaşama ve yaşatma sevinci hâkimdir dizelere:

Yurdunu sevenlerin
Gözlerini kimse bağlamaz
At üstünde can verirler
Atla birlik güneş doğarken

Ve yaşar Cezayir

İnsana, insanımıza etik bir duruş ve bakış kazandırma çabasıdır “Kutsal At”. Şahsiyetli ve halis bir duruştur. Müslümanca bir duyarlığın, bir temayülün adıdır. Şiirde Cezayir’i acıya boğan, gençleri sefaletle mahkûm eden, kadınları itibarsızlaştırmaya çalışan, şiddete ve öldürmeye odaklanmış Batı emperyalizmi ve Fransa’nın duyarsızlığı gibi birçok kompleks mesele irdelenir. Çok dikkat çekicidir, bu savaşta, işgalci Fransa özellikle Cezayir kadınının çarşafına, örtüsüne göz diker. Bunu yapmaktaki asıl amacı, Fanon’un da dikkat çektiği gibi, kadını ve örtüsünü itibarsızlaştırmak, kadının savaşta dinamikliğini kırmak, yaşama sevincini öldürmek ve böylece direniş mücadelesinde ayakta kalan Cezayir’i dize getirmektir. Ancak, Cezayir, kadını ve erkeğiyle çarşafı daha fazla sahiplenerek, ona daha büyük bir önem atfederek işgalci zihniyetin direncini kırmayı başarmıştır:

Ölümler evlerden
Çıkamaz girer
Gençlik açlık masalı
Kadınlar Cezayir’de

Fransa anlamıyor

Cezayir’de atların
Gördüğünü kimse görmedi
Kimse bu ölümlerle
Cezayirli gibi
Ve Cezayirli kadar
Ölmedi

Ama Cezayir yaşıyor

“Kutsal At”, ‘at’ imgesini merkeze alarak gelişip zenginleşen bir şiir. Atlar, hareket hâlinde, görsel bellekleri ve daha geniş bir alanı betimleme, ‘kimsenin görmediğini görme’ özellikleriyle yer alıyor şiirde. Hem mağdur hem de tanıktır atlar. Kara, kırmızı, beyaz, doru, kır ve ahreçtir gibi at donları (renkleri) biliyoruz ama kutsallıkları renklerinden daha baskındır. Burada atları mazlumlarla yürek yüreğe vermiş kahramanlar olarak görürüz. Bu şiirle birlikte edebiyatımızda daha özel, daha sevgili bir yer edinmişlerdir. Atlarla ilgili bu özelliklere Necip Fazıl Kısakürek’in 1958 yılında kaleme aldığı “At’a Senfoni” adlı anlatı da rastlıyoruz. Ata olan sevgisini “dokuz yaşında ata bindim ve yalan olmasın bir daha inmedim” diye belirten Necip Fazıl, atlarla ilgili oldukça ayrıntılı bilgi sunar okurlarına. Onun gözünde de bir kahramanlık sembolüdür at. Soylu duruşları ve çizgileriyle öne çıkan, canlılar âleminin özünde iyi insanlarla benzer nitelikler taşıyan varlıklarıdır. “İyi insanlar, iyi atlara bindiler, gittiler” diye de hayıflanır sonunda.

Şair tabiatı vardır atların. Savaş sektörünün çabaları sonucu makineler ve savaş arabaları, atlarla insanların arasını bir hayli açmıştır ama atlarla şairlerin arasına girememiştir. Şair atlara hayrandır; büyüleyici tabiatı, hassas duyuları, yüksek merhameti, ‘güvenlik uykuları’ ve tehlikeyi sezme güçleriyle mükemmel olanı çağrıştırır ona. Sezai Karakoç, savaş gerçekliğini yeniden üretirken büyük ölçüde atlardan ilham almıştır. Onlar, hem fiziksel hem de etik ve estetik özellikleriyle bu savaşın seyrini etkileyen, direnişe güç ve hız veren tabiatüstü varlıklarıdır. Kutsallıkları da ideal bir işlevselliğe bağlıdır. Tanrı’yı çılginca sevmek ve bağımsızlık uğruna ‘üstündekiyle’ birlikte can vermektir atları kutsal kılan, yaşatmak için ölmektir. Atlar, güvenlik krizi ve psikolojik çöküntü yaşayan, gün doğumunu bekleyen Cezayir için bir şifa kaynağıdır. Şiirde metafizik bir boyut kazanan vecd halindeki atlar; diriltici bir medeniyet soluğudur, yaşar ve yaşatır yalnızca, insanlığın en yüce hâli olan özgürlüğü de sembolize eder dizeler boyunca:

*Cezayir’in atları
Sever çılginca Tanrı’yı ve insanı
Ne kırmızı ne kara kutsal
Cezayir’in atı böyledir
Siyah atlar ölür
Al atlar ölür
Cezayir’de atlar ölür
Aşkları unutsak yeridir
Kıratlar belli belirsiz
Yaşar ve yaşatır yalnızca*